

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15)
อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต*

THE APPLICATION OF THE IDDHIPADA PRINCIPLE TO ENHANCE THE
COMPETENCY OF LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS
AT WAT SRISUNTHON (MITTRAPHAP 15) SCHOOL,
THALANG DISTRICT, PHUKET PROVINCE

พระดนุพล คุณากร (ลุงसान)

Phra Danuphon Kunakaro (Lung San)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 6703205001@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 18 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 24 มีนาคม 2569; วันที่รับบทความ : 26 มีนาคม 2569

Received 18 March 2026; Revised 24 March 2026; Accepted 26 March 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์

Citation:

* พระดนุพล คุณากร (ลุงसान). (2569). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(2), 1237-1252.

Phra Danuphon Kunakaro (Lung San). (2026). The Application Of The Iddhipada Principle To Enhance The Competency Of Lower Secondary School Students At Wat Srisunthon (Mittraphap 15) School, Thalang District, Phuket Province. *Modern Academic Development and Promotion Journal*, 4(2), 1237-1252.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน ได้แก่พระภิกษุที่เป็นพระสอนศีลธรรม 2 รูป ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 3 คน และตัวแทนผู้ปกครอง 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสังเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม นักเรียนยังมีข้อจำกัดด้านแรงจูงใจ ความเพียร สมาธิ และความรับผิดชอบ ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านครอบครัว โรงเรียน และสภาพแวดล้อมทางสังคม

2. หลักกถิธาบท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมที่มุ่งพัฒนา กาย จิต และปัญญา เพื่อสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต โดยเน้นความพอใจ ในสิ่งที่ทำ ความเพียรพยายาม ความตั้งใจมั่น และการใช้ปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบ

3. การประยุกต์ใช้หลักกถิธาบท 4 ในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน เข้าเรียนสม่ำเสมอ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความรับผิดชอบและส่งงานตรงเวลา มีวินัยในตนเอง มีสมาธิในการเรียน และสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน และบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักกถิธาบท 4, สมรรถนะ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

This study aimed to: (1) investigate the concepts related to enhancing the competencies of lower secondary school students at Wat Srisunthon School (Mittraphap 15), Thalang District, Phuket Province; (2) examine the Iddhipada principles as presented in Buddhist scriptures; and (3) apply the Iddhipada principles to enhance students' competencies. A qualitative research design was employed, with in-depth interviews utilized as the primary data collection

method. The key informants comprised 20 participants, including 2 Buddhist monks serving as moral instructors, 5 school administrators, 3 school committee members, and 10 parent representatives, selected through purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview protocol, which was validated for content validity by experts in the field. Data were systematically collected and analyzed using content analysis, and the findings were presented through descriptive synthesis.

Findings were as follows:

1. The enhancement of students' competencies constitutes a critical process in fostering learners' knowledge, skills, and moral attributes, thereby enabling them to lead balanced and meaningful lives. However, several limitations were identified, particularly in terms of motivation, perseverance, concentration, and responsibility, which were influenced by familial, institutional, and social factors.

2. The Iddhipada principles Chanda (aspiration), Viriya (effort), Citta (concentration), and Vimamsa (investigation) represent fundamental Buddhist doctrines aimed at developing physical, mental, and cognitive capacities, emphasizing intrinsic motivation, sustained effort, focused attention, and reflective inquiry.

3. The application of the Iddhipada principles in instructional management was found to significantly enhance students' competencies in observable and measurable ways. Specifically, students demonstrated increased learning engagement, consistent class attendance, improved academic performance, greater responsibility and self-discipline, enhanced concentration, and more advanced analytical and problem-solving abilities. Furthermore, such application contributed to the improvement of teacher–student relationships and the establishment of a supportive learning environment conducive to continuous and sustainable development.

Keywords: Application, Iddhipada IV, Competency, Lower Secondary School Students.

บทนำ

พระพุทธศาสนามองว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้สูงกว่าสัตว์อื่น ๆ แม้ว่าสัตว์หลายชนิดจะสามารถฝึกให้ทำงานหรือแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่ความสามารถย่อมจำกัดอยู่เพียงเท่าที่มนุษย์ฝึกให้ทำได้เท่านั้น ในขณะที่มนุษย์เมื่อได้รับการศึกษาและฝึกฝนอย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาศักยภาพทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ และคุณธรรมให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับการฝึกตน เพราะมนุษย์เมื่อเกิดมายังไม่สมบูรณ์ จำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และแสดงปฐมเทศนา ลักษณะการเกิดของศาสนานี้แตกต่างจากศาสนาอื่น เนื่องจากไม่ได้เกิดจากการดลบันดาลของอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เกิดจากความเพียรพยายามในการแสวงหาความจริงของชีวิต โดยอาศัยการสั่งสมบารมีและการค้นคว้าวิจัยธรรมด้วยพระองค์เอง จนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2536)

พระพุทธศาสนาได้เสนอแนวคิดด้านการบริหารและการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพผ่านหลักธรรมที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หลักธรรมดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจและความรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความเพียรพยายามและความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงาน จิตตะ การเอาใจใส่และตั้งใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ และวิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบและค้นหาเหตุผลเพื่อพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546) หลักอิทธิบาท 4 ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติงาน และการดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จ หากบุคคลสามารถนำหลักธรรมทั้งสี่มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม จะช่วยเสริมสร้างสมาธิ ความตั้งใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551)

ในบริบทของการศึกษา “สมรรถนะ” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเรียนรู้ (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความกระตือรือร้น) (2) ด้านวินัยและความรับผิดชอบ (การปฏิบัติตามกฎระเบียบและการส่งงาน) (3) ด้านสมาธิและการควบคุมตนเอง และ (4) ด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งทักษะการคิดขั้นสูง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) เป็นสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลรายงานพฤติกรรมนักเรียนของสถานศึกษาและการสังเกตของครูผู้สอน พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นบางส่วนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนา เช่น การขาดระเบียบวินัย การมาเรียนสายหรือขาดเรียน การแต่งกายไม่ถูกต้อง และการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทั้งนี้มีรายงานว่านักเรียนประมาณร้อยละ 20-30 ที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับระเบียบของโรงเรียนในช่วงเวลา ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาด้านแรงจูงใจ สมาธิ และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวโน้มในระดับประเทศที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งพัฒนาในระบบการศึกษา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรมและเสริมสร้างสมรรถนะให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ดังนั้น โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางพัฒนาผู้เรียน โดยสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างยั่งยืนผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต เพื่อแก้ไขปัญหาด้านแรงจูงใจ ความเพียร ความรับผิดชอบ สมาธิ วินัย และการคิดวิเคราะห์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาอื่นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย ความพอใจในสิ่งที่ทำ (ฉันทะ) ความเพียรพยายาม (วิริยะ) ความเอาใจใส่ตั้งมั่น (จิตตะ) และการพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล (วิมังสา) เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ ย่อมนำไปสู่การเกิดปัญญาและความสำเร็จในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธยังควรยึดหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรม (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2543)

2. หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่เป็นแนวทางนำไปสู่ความสำเร็จของบุคคลในการบรรลุเป้าหมาย โดยเน้นเป้าหมายที่สามารถบรรลุได้จริงผ่านความเพียรและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงความคิดเชิงอุดมคติ จึงถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาตนเอง (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2545)

3. อิทธิบาท 4 เป็น “ทางแห่งความสำเร็จ” ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อบุคคลมีพื้นฐานที่ถูกต้องแล้ว การนำหลักธรรมไปใช้ในการทำงานหรือการดำเนินชีวิตย่อมส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2543)

4. การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมศักยภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล” (ณรงค์กร ยังรอด, 2563) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ใน การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล ช่วยส่งเสริมความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

5. การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารงานของผู้นำชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชิงโค อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา” (พระสมชาติ ขนดีโก (วรรณเพชร), 2565) พบว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้นำชุมชน ช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำ ความศรัทธา และความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้สามารถพัฒนางานและสังคมได้อย่างยั่งยืน

6. การวิจัยเรื่อง “การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเทศบาลบ้านคลองภาษี อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง” (พระอนุชา สาโม (มะสุณี), 2567) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วยปรับปรุงพฤติกรรมด้านการเรียน ความรับผิดชอบ และกิริยามารยาท โดยลดพฤติกรรมก้าวร้าวและส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม

7. การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดวังเคียน จังหวัดชัยนาท” (พระมหาธีรไฉนย ปริยตติเมธี, 2567) พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านการทำงาน การบริหาร และการศึกษา โดยเน้นองค์ประกอบด้านแรงจูงใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) สมาธิ (จิตตะ) และการคิดวิเคราะห์ (วิมังสา) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษาในปัจจุบัน เช่น แนวคิด Self-Directed Learning ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีเป้าหมาย และแนวคิด Growth Mindset ที่มุ่งพัฒนาความสามารถผ่านความพยายามและการเรียนรู้จากประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาในบริบทของการทำงาน การบริหารองค์กร หรือการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวม ยังขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในมิติที่ชัดเจนและเป็นระบบ” โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มุ่งเน้นทั้งด้านการเรียนรู้ วินัย สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ ดังนั้น ช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap) ที่สำคัญ คือ การขาดรูปแบบหรือแนวทางเชิงบูรณาการที่นำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมในบริบทสถานศึกษาเฉพาะพื้นที่ งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว

โดยศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบททางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารและภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุม น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (2) การศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (3) การศึกษาภาคสนาม (4) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และ (5) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลหลักทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดด้านหลักธรรม โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4

2) การศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และผลงานวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อใช้สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) การศึกษาภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ได้แก่ (1) เป็นผู้มิบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น พระสอนศีลธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา หรือผู้ปกครอง (2) มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับการพัฒนานักเรียนหรือการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (3) มีความยินดีและสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้อย่างครบถ้วน

4) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่ม และการวิเคราะห์เชิงแนวคิด เพื่อยืนยันความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ควบคู่กับการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Interpretation) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติตนของนักเรียนเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม วินัย และความรับผิดชอบ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม จากการศึกษาพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นยังมีปัญหาด้านแรงจูงใจ ความรับผิดชอบ สมาธิ และทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัยทั้งครอบครัว โรงเรียน สังคม และสื่อเทคโนโลยี ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนจึงควรอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ และคุณธรรม เพื่อให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน

2. อธิปไตย 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานและการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจและความรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความเพียรพยายาม อดทนต่ออุปสรรค จิตตะ การตั้งใจและเอาใจใส่ในงานอย่างจริงจัง และ วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณา ตรวจสอบ และปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น หลักอธิปไตย 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการทำงานทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำงานราชการ การค้าขาย อุตสาหกรรม หรือการเกษตร หากบุคคลมีความตั้งใจ มีความเพียร เอาใจใส่ และรู้จักพิจารณาปรับปรุงงานอยู่เสมอ ย่อมช่วยให้การทำงานประสบผลสำเร็จและเกิดความสุขจากสิ่งที่ตนปฏิบัติ

3. การประยุกต์ใช้หลักอธิปไตย 4 ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะของนักเรียนในทุกด้านอย่างองค์รวม ทั้งด้านแรงจูงใจ ความเพียร สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ ทำให้นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่ดี มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนมุมมองที่สอดคล้องกัน เช่น “เมื่อครูนำหลักอธิ

บาท 4 มาปรับใช้ในการเรียนการสอน นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด” (ผู้บริหารสถานศึกษา) และ “นักเรียนมีความรับผิดชอบ ส่งงานตรงเวลา และกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น” (ผู้ปกครอง) นอกจากนี้ พระสอนศีลธรรมได้ให้ความเห็นว่า “หลักอิทธิบาท 4 เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งด้านจิตใจและสติปัญญาไปพร้อมกัน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์เชิงประจักษ์ของการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้

ในเชิงการจัดหมวดหมู่ สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับสมรรถนะของนักเรียนได้ดังตารางต่อไปนี้

หลักอิทธิบาท 4	แนวทางการประยุกต์ใช้	สมรรถนะที่พัฒนา
ฉันทะ	สร้างแรงจูงใจในการเรียน	ความสนใจใฝ่เรียนรู้
วิริยะ	ส่งเสริมความเพียรพยายาม	ความขยัน อดทน
จิตตะ	ฝึกสมาธิในการเรียน	ความตั้งใจและมีวินัย
วิมังสา	ฝึกคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา	การคิดอย่างมีเหตุผล

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต” พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม วินัย และทักษะชีวิต ทั้งนี้ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Education) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา

การเพิ่มสมรรถนะของนักเรียนจำเป็นต้องอาศัยการสร้างแรงจูงใจภายใน การปลูกฝังพฤติกรรมเชิงบวก และการใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบแนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2543) ที่อธิบายว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงาน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่แตกต่างจากงานวิจัยบางส่วน กล่าวคือ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในบริบทของสถานศึกษาไม่สามารถเกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งถือเป็นปัจจัยเชิงบริบทที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ แม้ผลการวิจัยจะสอดคล้องกับงานของ ฌองฌัก กัวโรด (2563) ที่พบว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้ แต่การศึกษาครั้งนี้ ได้ขยายองค์ความรู้โดยชี้ให้เห็นว่า ในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น “แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation)” ซึ่งสอดคล้องกับหลักฉันทะ มีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสมรรถนะด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะพฤติกรรมการเรียนรู้และความรับผิดชอบ ในเชิงการวิเคราะห์เชิงลึก พบว่า หลักอิทธิบาท 4 สามารถอธิบายได้ในลักษณะของ “กระบวนการทางจิตและพฤติกรรม” ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ฉันทะทำหน้าที่เป็นแรงขับภายใน (Motivational Drive) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและความพึงพอใจในการเรียนรู้ วิริยะ ทำหน้าที่เสริมแรง (Persistence Mechanism) ทำให้ผู้เรียนมีความพยายามและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จิตตะเกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมความสนใจ (Attention Control) ซึ่งส่งผลต่อสมาธิและความต่อเนื่องในการเรียนรู้ และวิมังสาเป็นกระบวนการทางปัญญาขั้นสูง (Higher-order Thinking) ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สะท้อนคิด (Reflection) และปรับปรุงตนเองได้อย่างมีเหตุผล

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ พระเทพดิลก (ระบอบ ฐิตญาณโณ) (2545) ที่อธิบายว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้พบเพิ่มเติมว่า “วิมังสา” เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นสมรรถนะหลักในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนุชา สาโม (มะสุณี) (2567) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมของนักเรียน อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ได้ขยายผลโดยชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน จึงจะสามารถพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรมและสมรรถนะได้อย่างยั่งยืน

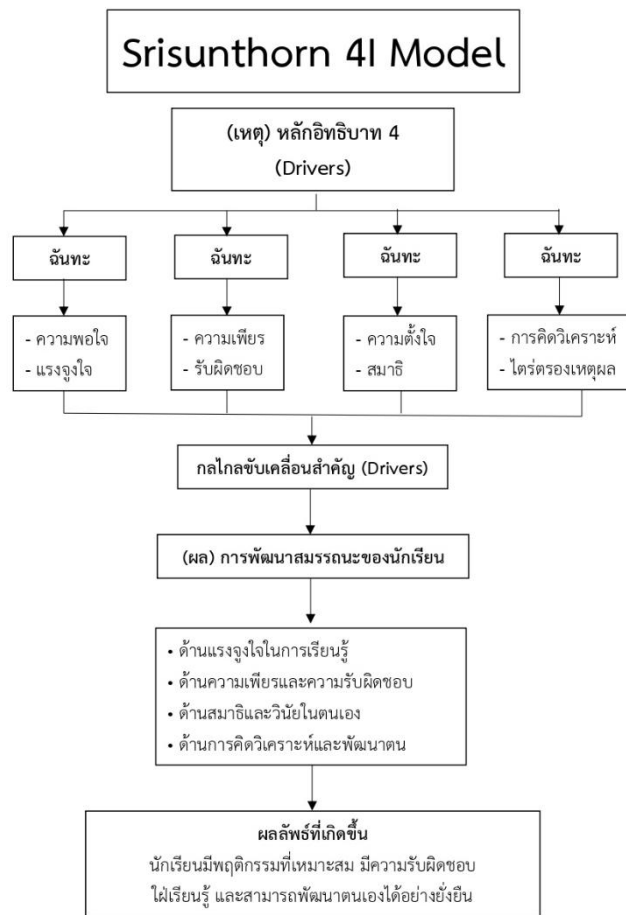
ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพิ่มสมรรถนะของนักเรียน จึงไม่เพียงเป็นแนวทางเชิงคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการที่สามารถอธิบายและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษายุคปัจจุบันนี้

ต้องการผู้เรียนที่มีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงหลักธรรมกับกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ฉันทะ ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ วิริยะ ส่งเสริมความเพียรพยายามและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จิตตะ ช่วยพัฒนาสมาธิและวินัยในการเรียนและการดำเนินชีวิต และ วิมังสา ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การประเมินตนเอง และการปรับปรุงพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนา “รูปแบบการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับสมรรถนะผู้เรียน” ซึ่งผู้วิจัยขอเรียกว่า “Srisunthorn 4I Model” อันเป็นโมเดลที่แสดงความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (อิทธิบาท 4) กับการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมของโรงเรียน สามารถพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านแรงจูงใจ ความเพียร สมาธิ และทักษะการคิด ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังแผนภาพการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีสุนทร (มิตรภาพ 15) ภายใต้กรอบแนวคิด Srisunthorn 4I Model ดังนี้

ภาพที่ 1 Srisunthorn 4I Model

แผนภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Cause-Effect Relationship) โดยมี “หลักอิทธิบาท 4” เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ที่ส่งผลต่อ “สมรรถนะของนักเรียน” ซึ่งเป็นผลลัพธ์ (Output) ผ่านกลไกขับเคลื่อนสำคัญ (Key Drivers) ได้แก่ (1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered Learning) (2) การเสริมแรงทางบวกและการสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation Reinforcement) (3) การฝึกปฏิบัติและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง (Active Learning Process) และ (4) การสะท้อนคิดและการประเมินตนเอง (Reflective Thinking) กลไกดังกล่าวทำหน้าที่เชื่อมโยง

หลักธรรมไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นแนวทางสำคัญที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนได้อย่างเป็นระบบและรอบด้าน หลักอภิปาธ 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความตั้งใจ และการคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน เมื่อบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนการสอน จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง และสามารถควบคุมตนเองในการเรียนและการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ผลจากการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการพัฒนานักเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญเพิ่มขึ้น ทั้งด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้ ความเพียรและความรับผิดชอบ สมาธิ และวินัยในตนเอง ตลอดจนความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ และการตระหนักถึงบทบาทของตนในสังคม ดังนั้น การนำหลักอภิปาธ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา จึงสามารถถือเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล อันจะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถปรับตัวและเผชิญกับความท้าทายของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน ดังนี้

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้**
  - ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย** สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบูรณาการหลักอภิปาธ 4 ในการจัดการเรียนรู้ โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษา (เช่น แผนพัฒนาการศึกษาระยะ 3-5 ปี หรือแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2569) อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน เช่น ระดับแรงจูงใจของผู้เรียน พฤติกรรมความรับผิดชอบ และทักษะการคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ควรสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักอภิปาธ 4 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วม**

สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนทั้งด้านสังคมและจิตใจ 1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน ครูผู้สอนควรปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Facilitator) โดยออกแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 กล่าวคือ (1) ด้านฉันทะ ควรใช้กิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจ เช่น การเรียนรู้แบบโครงงานหรือปัญหาเป็นฐาน, (2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมความเพียรผ่านการมอบหมายงานที่ท้าทายและมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง, (3) ด้านจิตตะ ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสมาธิและการจดจ่อ เช่น การกำหนดช่วงเวลาเรียนรู้เชิงลึก และ (4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่ายังมีประเด็นทางวิชาการและเชิงปฏิบัติที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางและลุ่มลึกยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน จึงขอเสนอแนะแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) การส่งเสริมหลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในยุคดิจิทัล, 2) การบูรณาการการเรียนรู้อตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 3) การส่งเสริมหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสถานศึกษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ). (2536). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สหธรรมมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2543). *ธรรมะกับการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2545). *ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2543). *ธรรมะกับการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- ณรงค์กร ย้งรอด. (2563). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมศักยภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช.
- พระสมชาติ ขนฺติโก (วรรณเพชร). (2565). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารงานของผู้นำชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุชา สาโม (มะสุณี). (2567). การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเทศบาลบ้านคลองภาษี อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรไฉนย ปริยตฺติเมธี. (2567). การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดวังเคียน จังหวัดชัยนาท. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 9(1), 215-216.